

PREGLED RAZVITKA DALMATSKIH GLASOVA

0. Pristup

Svrha je ovog članka dati pregledan popis razvitka dalmatskih glasova. Etimologije koje koristim za ilustraciju su uglavnom sve dobro poznate (ARj, Gluhak 1993, Skok 1971 – 1973, Vinja 1998 – 2004, Zore 1895) pa nisam smatrao nužnim da im primećem izvor. Članak se bavi samo onim dalmatizmima iz Dubrovnika i priležeće mu okolice.

1. Konsonanti¹

1. a Palatalizacija je dentala pred nenaglašenim palatalnim vokalima sveromanska pojava (§ 19²; OSTIUM NON OSTEUM, BRATTEA NON BRATTIA): *güčula* »kaplja, guša (Budmani), *apoplexia* (Zore)« < **gotola* < (haplogijom, nakon gubitka *r* oponašanjem sloga, poput *Bòbara* »otok napomol Mrkana« < BARBĀRIA *sc. insula*) *gurgutiola* < GURGES »vrtača«; *lòpiž(a)*³ < **lapidu* < LAPĪDEUS »kamenī«; *mārač* (-ā-, Zore) < **martu* < MARTIUS »Marsu svet«; *možul, žmüo* (ARj; -ȳ-, Zore) < **modolu* < MŌDIŌLUS »mjerica«; *mřča* (-p-, Zore) < **mirta* < MYRTEA (*sc. planta*), MYRTUS < grč. *μύρτος* »*Myrtus communis*«; *nèpûča* »nećakinja, sestrična« (Budmani: *nèpûča*; Zore: *нèпуча*; Rešetar: *nèpûča*) < **nepóta* < (iz muške osnove NĒPŌT-) NĒPTIS »unuka«; *pěča* < **peta* < PETTIA < gal. ? (*cf. kmr. peth* "stvar"); *pižuo* < **podolu* < PODĪŌLUM »mjestašce uzvišeno«; *pòlača, Pòlače* < **palatu* < PĀLĀTIUM »dvor«; *püč* < **poću* < PŪTEUS »studenac«; *rěča* < **reta* < RETIA < RĒTIS »mreža«; *rečijāk, pèčijak* (Zore) < **retaklu* < RĒTIĀCŪLUM »mreža za bacanje«; *pèndžati* < *(*dis*)pendo < DISPENDIO »utržiti«; *ròmijenča* < *(*e*)ramenta < AERAMENTIA »mjedeni sud«; *Žāplja* < **đaplu* < grč. *διάπλους* »prijevoz, prolaz«.

1. b Nenaglašeni vokal u zijeku za bilabijalom predmeće se pred njega: *gājba* (#*c* > #*g* kao *gārbūn* < *garbone* < CĀRBO »ugljen«) < **gabja* < CĀVEA »krletka«; *sīpa* < **sejpa* < SĒPIA < grč. *σηπία* »*Sepia officinalis*«.

1. c U dubrovačkom materijalu nema traga mlađe palatalizacije (kojom se guturali palataliziraju pred palatalnim vokalima, *v. § 60*): *dòkes, Dùkesa* »rt i uvala na Prežbi« < **dakensa* < AD ACCĒNSAM (*sc. lucernam piscare*) »ribu lovit pod upaljenim svjetlom«; *kāpula* (-ā-, Mikalja, della Bella, Stulli) < **kəpola* < CAEPULLA »crni lük«; *kèrostat* < **kerostata* < grč. *κηροστάτης* »svijećnjak«; *kijêrna* (-è-, Zore) < CHERNA < grč. *ἄχερνα* »quaedam polypria«; *kīmak*, (-i-, Zore) < **kiməke* < CĪMEX »stjenica«; *klāk* < **kalke* < CĀLX »vapno«; *krijěšva* (-ijě-

¹Napomena: Značenje navodim kod ishodišnoga jezika, a ono naše samo ako je pomaknuto i ako bi mu se teže moglo doskočiti. Naglasak na prvoj riječi je onaj današnji, a ako ima više naglasnih inačica one nose uza se naznaku tko ih je čuo i tako pribilježio. Ako neka riječ nema naglasaka to hoće reći da se više ne čuje. Jednom se napisana etimologija ponavlja bez inačica, značenja i rekonstruiranog posrednog oblika, osim ako primjer ne traži drukčije. Po običaju, verzal predstavlja latinske riječi najviše soja. Rekonstruirani dalmatski lik ne bilježim gdje ne odskače odveć od onoga latinskoga.

² Brojevnici stavci pripadaju pregledu dalmatinskih natpisa (Skok 1915), gdje se nalaze potvrde ovim promjenama. Pored ovoga nalazi se po primjer-dva iz Proba (*Appendix Probi*).

³ Ž za *dj* ili *d* (svejedno je kako bilježimo jer nema načina da saznamo je li se izgovaralo ovako ili onako) je obično kada znamo da su *j* i *dj* imali sličan izgovor, naime nešto poput [z] ili [ž] - ovo je obilno potvrđeno zamjenama na natpisima (*v. Skok 1915: § 64*). Usto veli Servije (Ad Verg. Georg. II, 216): »Media, di sine sibilo proferenda est, Graecum enim nomen est«.

, Zore) < (-va# stoji prema ū-sklonidbi, cf. *bjěčva, mŭrva* i sl.) **kerasa* < *cerasia* < CĒRĀSUS < grč. *κέρασοϛ* »*Prunus avium*«; *krilāt* < **kefolu* (sc. *festum*) < CĒREUS »voštanica«; *krklo* »piega del vestito« < CIRCŪLUS »krug«; *lòkārda* »vel *scomber* vel *colias Scomber*« < **lakertu* (× južtal. ?) < LĀCERTUS »coliae (Plin.), mišica«; *lùkijērna* (Budmani), *лукѣјерна* (Zore, Broz-Iveković) < LŪCERNA »uljanica«; *lukjèrnār* < **lokernaflu* < LŪCERNĀRIUM »svjetiljka«; *mirkijenta* < **morakenta* (sc. *ora*) < MŪREX »*Murex trunculus*, hrid«; *òliganj, òligānj* (Skok, Broz-Iveković) < (#/- se shvatilo kao romanski član) **loligone* < LŌLĪGO »*Loligo vulgaris*«; *oljiga* (Mikalja) < HĀLEX, ĒCIS »*Halex trichia*«; *plākūr* < **plaker* < PLĀCĒRE »goditi«; *rānketiv* (ARj, Bartoli, Budmani), *рāнкетѣив* »jedak« (Zore) < *rancitus* < RANCĪDUS »smrdljiv«; *rèkesa* < **rekesu* < RĒCESSUS (sc. *maris*) »oseka«; *simplik* < **simplike* < SIMPLEX »prost«.

1.d Betacizam (§ 89), na početku riječi: *Brgat* < VIRGĀTUM »šibik«; iza likvide (ALVEUS NON ALBEUS): *krb* "Umbrina cirrosa" < **korvu* < CORVUS »gavran«; među vokalima (BRAVIUM NON BRABIUM): *gājba* < CĀVEA; *odalibati se* < *(a)*lejbar* < ALLĒVIARE »olakšati«. Za *Cāvtat v. Ligorio* 2006: 119. Valja paziti na razliku v > dalm. *b* i v > slav. *b*. Nesreća je što se mahom i jedno i drugo zove betacizam, a po srijedi su dvije različite pojave, ponekad teško razlučive⁴. Kod prva je dva primjera posrijedi slavenski, a kod druga dva romanski betacizam. Zašto ovaj naziv uopće ne odgovara zadaći v. Skok 1915: 51, bilješka 4.

1.e Likvida pred vokalom u zijeku (§ 19; ALIUM NON ALEUM, VINEA NON VINIA): *ārla, vārla, jarla* < **ār(o)la*, dem. ĀRA »žrtvenik« × **atóla* < ĀREŌLA »ravnicā«; *jāvra* (Dubrovnik), *jāvre* (Cavtat) "cephalus femina" < **auřa* < AUREA »zlačana«; *krilāt* < **kefolu* < CĒREUS; *lukjèrnār* < LŪCERNĀRIUM; *pālje* < **palā* < PĀLEA »pljeva«; *pròsulja* (*frechsura* 1336, *frechsora* 1376) < furl. *farsore* × **frixola* < FRĪXŌRIA (sc. *patera*) »tiganj, zemljani sud«; *Rūsālje* (*Rusāle*, ARj; *Rūsālje*, Broz-Iveković) »Duhovi« < RŌSĀLIA, RĀSĀLIS »ružat«; *saljātūr, saľātūr* (Zore) < **səlatofu* < SERRĀTŌRIUM »ključanica«; možda i prezime *Bassegli* < **basīlu* < grč. *Βασίλιος*.

1.f V pored samoglasa u zijeku (CAVEA NON CAVIA): *odalibati se* < ALLĒVIARE; *gājba* < CĀVEA; *ploviō* < PLŪVIĀLE »kišna kabanica«.

1.g Konsonantske grupe sa dentalima: CT (§ 74): *flēkta* < FLECTA »savijena tkanina«; *prīkla* < **frikla* < FRĪCTA, FRĪGERE »pržiti«; *trākta* < TRACTA (sc. *retis*), TRĀHERE »vući«. Henrik je Barić pokazao da se -ct- rano izjednačilo pa bismo ovamo mogli uzeti i riječ *loćika* (Zore bez naglaska; -ò-, Broz-Iveković) < **latūka* < **lattiuca* < LACTŪCA »glavatica salata«, imajući doduše na umu da ovo nije pouzdan primjer. GN (§ 85): *Stōn* (G *Stōna*), *Stannum* (1238), *Stannu* (1245) < STĀGNUM »kalno mjesto, baruština«. MN (§ 85): *kēlōmna* (-vn-), *кѣломна* (Zore) < CŌLŪMNA »stup«. PS: *kāpsa* (-vs-; -ā-, Zore) < CAPSA »lijes«. X⁵: (§ 59): *būks* < BUXUS »*Buxus sempervirens*«; *frechsura* (1336), *frechsora* (1376) < FRĪXŌRIA (sc. *patera*); *liksija* "лужња или цијећ" < LIXĪVA (sc. *aqua*) »prokuhana voda«; *oksit, ohsit* < AXIS »osovina, daska«;

⁴ Cf. Skok 1931: 478: »La transformation slave *Brgat* montre *b* pour *v*, ce qui peut être un fait de phonétique slave aussi bien que celui de latin vulgaire qui s'est sans doute conservé en roman de Raguse d'où il est venu chez les Slaves.«

⁵ Problem riječi *kōpsa*, (-vs-; -ā-, Zore) < COXA »bedro« riješio je H. Barić (1959: 38), govoreći o tobožnjim istočnoromanskim inovacijama: »Kao takva smatrala se za dugo labijalizacija velara u latinskim grupama *ct* i *x* (*ks*) u arban. *luftē* (= lat. *lūcta*), dalm. *vapto* »8«, rum. *opt* (lat. *octo*), arban. *kořshē*, rum. *koapřā*, slov.-rom. *kopsa* (Dubrovnik), što međutim ne stoji jer je *pt* u dalm. *vapto* analoško prema *siapto* »7« (= lat. *septem*), a srp. *kopsa* pozajmljenica iz jezika vlaških stočara«, i opet u Barić 1948: 53, bilješka 14. O tome da su rumunjske promjene -ct-, -cs- (*x*) > -pt-, -ps- ilirskog podrijetla v. Skok 1918: 130, bilješka 5.

*oksjenac*⁶ < **axintu* < ABSINTHIUM < grč. ἀψίνθιον »*Artemisia absinthium*«. PT: *skiptra* < SCĒPTRUM »žezlo«.

1.h Grupe sa *l*: PL: *dùplī* (-*ü*-, Broz-Iveković) < DŪPLUS »dvostruk«; *plât* < PLATTUS < grč. πλατύς »širok«; *plākīr* < PLĀCĒRE; *plânta* < PLANTA »biljka«; *ploviō* < PLŪVIĀLE; *sîmplik* < SIMPLEX; *Žäplja* < grč. διάπλους. BL: *oblânta* < OBLĀTA (*sc. hostia*) »ukazana žrtva«. FL: *flĕkta* < FLECTA. CL: *klaoka* < CLOĀCA »kosao, unterirdischer Abszugskanal«; *klâvstro* (-*â*-, Zore) < CLAUSTRUM »brava, zgrada«. GL: *trigla* < TRIGLA < grč. τρίγλη »quidam generis Mulli«. Nakon sinkope u ovim riječima: *kuplica* »vestis quaedam, haud scio plura« < **kopĕla* < CŌPŪLA »kopĕca«; *sâplūn*, *Saplūnāra* »žal na Lopudu« < **sabĕlu* < SĀBŪLUM »šljunak«; *tĕmpla* < TĒMPŌRA »sljepoočnice«. Sinkopa -*tVI*- > -*cl*- (> -*gl*-, § 41, VETULUS NON VECLUS): *nârikla* < **naricĕla* < NARITULA »*Trochocochlea turbinata*«; *siglo* (-*î*-, Zore, Skok 1931) < **sikĕlu* (× ? furl. *segle*) < SĪTŪLUS »posuda«.

1.i Degeminacija (v. Muljačić 1999: *Le traitement des groupes -nn-, -ll-, -rr- dans le ragusain*). Kao i kod vokala, uzeta je, radi jednostavnosti, tradiciionalna Skokova rekonstrukcija: LL (§ 96; CALIGO NON CALLIGO): *fûnkjela* »kožurica« < **fonkelu* < *follicellus* < FOLLICULUS, FOLLIS »mijeh«; *jĕgulja* < **angŏla* < (metatezom) ANGUILLA »*Anguilla vulgaris*«; *kâpula* < CAEPULLA. RR (§ 97; GARRULUS NON GARULUS): *kĕrica* (-*é*-, Broz-Iveković) »resica na haljini« < CIRRUS »kovrĕtica«. NN: *gûnj* < GUNNA »vestis«; *tunj*⁷ < THYNNUS < grč. θύννος »*Thynnus vulgaris*«. TT (§ 99): *bjĕĕva* < **vĭta* < VITTEA (*sc. caliga*), VITTA "vrpca"; *plât* < grč. πλατύς, *pĕĕĕa* < gal. ?. CC (§ 97): *bŭklo* "loci sordidi rima" < **boklu* < BUCCULUS, BUCCA »obraz«; *dŏkes* < AD ACCĒNSAM. SS (§ 98; BASILICA NON BASSILICA): *Pŏsĕt* < **fosatū* < FOSSĀTUM »jarak, opkor«; *rĕkesa* < RĒCESSUS (*sc. maris*).

1.j Zanaslasna sinkopa (§ 35, § 41; SPECULUM NON SPECLUM, TABULA NON TABLA): *ârla* < ĀREŌLA; *bosiok*, *bosilak*, *bosiljak* < **basilĕku* < grč. βασιλικός »kralja dostojan«; *bŭklo* < BUCCULUS, BUCCA; *dŭm* < DŌMĪNUS; *dŭmna* (-*vn*-) < **domĕna* < DŌMĪNA »gospodarica, domaćica«; *kĭmak*, *kĭmk*- < **kimĕke* < CĪMEX; *kuplica* < CŌPŪLA; *mâšalj*, *mâšlj*- < **maskĕlu* < MASCŪLUS »muški«; *nârikla* < NARITULA; *ošĕela* < **astĕla*, **astĕla* < ASSULA »ramentorum crines, iver«; *sâplūn* < **sabĕlu* < SĀBŪLUM »šljunak«; *siglo* < **sikĕlu* < SITULA; *tĕmpla* < TĒMPŌRA. Prednaglasna je sinkope primjerice u riječi: *mĭkĭjenta* < **morĕkenta* < MŪRĪCĒNTA (*sc. ora*), MŪREX.

1.k Ostalo: *h* se dašto nije izgovaralo (§ 56; ADHUC NON ADUC) pa ga u posuđenicama i nema, npr. *oljiga* < HĀLEX. Neizvjesno je da li se *#j*- se uzimalo za *ž* ili *z*, kao i drugdje u Dalmaciji (toponomastički je najbliži *Žjan* < IŪNIĀNUM (*sc. praediolum*) »Junijevo imanje«, na Korčuli). *Vu* > *u* (§ 90; AVUS NON AUS, FLAVUS NON FLAUS): *Kŏnĕvli*⁸ < **kanaĕlu* < **kanavulu* < CĀNABŪLUM »žlijeb za isušivanje polja«. *VsV* se ne obrće u *VzV*: *rŏsĕta* < RŌSĀTA, RŌS "rosa", *rŭsa* < RŌSA, itd.

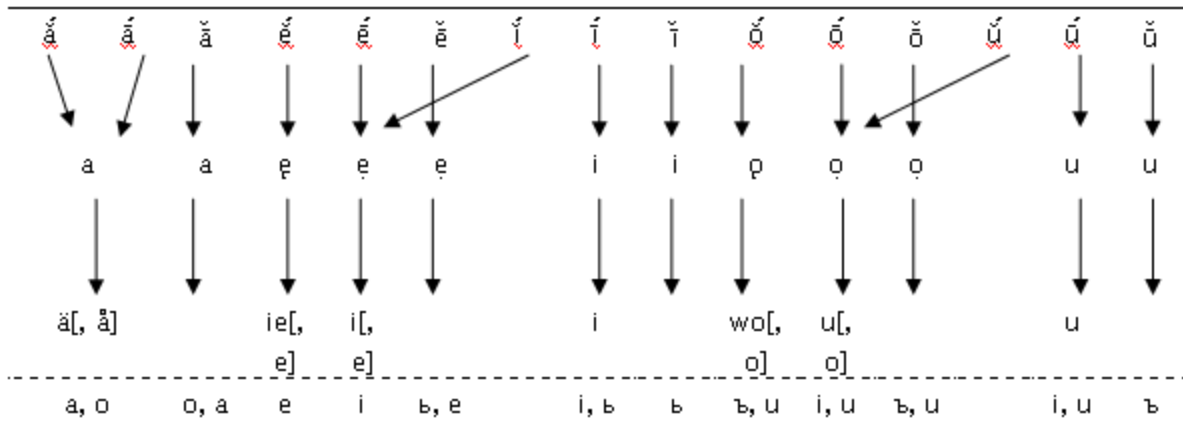
Vokali

⁶ -*ks*- je ovdje drugotno, a da su oblici sa -*ks*- i -*ps*- možda supostojali, na to nas upućuje i usporedba s *Aksciium* : *Apsciium*, danas *Pšunj* na Lopudu. Na ovo je Skoka opomenuo M. Deanović prema dnevniku isusovca Matijaševića, v. Skok 1950: 242, bilješka 2^a. Prema tome, nije nužno da je Barić potpuno u pravu - moguće je da je *kŏpsa* postala upravo ovakvom alternacijom.

⁷ Danas nema, cf. Deanović 1937: 280: »a Ragusa trŭp m. d'origine scr. ma altrove in Dalmazia tŭn m«. N.B. ova su ova primjera za -*nn*- > -*nj*- mlađa i možebitno raguzejskoga posredstva, stariji je primjer *kântla* (v. dolje).

⁸ Upravo češće *Kŏnĕvle*, okamenjeni akuzativ, cf. Broz-Iveković I: 557: »Vuk u rječniku ima 'Konavlje, n.', ali kako mi kaže jedan prijatelj, sada se zovu Konavli i Konavle, gen. Konavala, dat. Konavlima«.

Podaci za raguzejski uzeti su prema Muljačić 1962b, a izostavljeni ondje gdje materijala nedostaje ili ga je nedovoljno. Dno isprekidane crte su vjerojatni odrazi u hrvatskim posuđenicama, s tim da je onaj prvi uvijek uzet prema toponimiji, pa dolazi samo u najstarijim posuđenicama. Njima zahode inačice kod kasnijih posuđenica.

Ostaje pregled po naglašenosti i nenaglašenosti te otvorenosti i zatvorenosti sloga:

2.a Naglašeno A u otvorenom slogu: *frōndāta* »vrst ribolova grančicama« < **frōndata* < *frōndiata* < FRŌNS »brsnata grana«; *jājer* (-ā-, Zore; -ā-, Broz-Iveković) < **ajere* < AĒR »zrak, uzduh«; *kārginja* < CARICA (sc. *ficus*) (× CARIA) »vrst smokve iz Karije«; *krijēšva* < grč. *κέρασος*; *lōmbrāk* < **labraku* < *λάβραξ* »piscis quidam«; *mālj* < MALLEUS; *plānja* < **plaña* < PLĀNIA; *pōlača* < PĀLĀTIUM.

2.b Naglašeno A u zatvorenom slogu: *grāsta* < GASTRA < grč. *γάστρα* »bok, trbušina kakve posude«; *jāstog* (-ā-, Zore) < ASTĀCUS < grč. *άστακός* »*Palinurus vulgaris*«; *kāntor* (-ā-, Zore) »*Spondylisoma cantharus*« < **kantaru* < CANTHĀRUS < grč. *κάνθαρος* »govnovalj«; *mārač* < MARTIUS; *māšalj* < MASCŪLUS; *mīgin* < **marginē* < MĀRGO »rub, obod«; *rānketiv* < RANCĪDUS; *rečijāk* < **retaklu* < RĒTIĀCŪLUM.

2.c Nenaglašeno A u otvorenom slogu: *bosiok* < grč. *βασιλικός*; *cīpō*, *cīpol* < **kefalu* < CĒPHĀLUS < grč. *κέφαλος* »glavonja«; *dōkes* < **dakensa* < AD ACCĒNSAM; *drokun* < **drakone* < DRĀCO »guja, aždaja«; *jāstog* < grč. *άστακός*; *kāntor* < grč. *κάνθαρος*; *pōlača* < PĀLĀTIUM.

2.d Nenaglašeno A u zatvorenom slogu: *ārgān* < ORGĀNUM < grč. *όργανον* »oruđe«; *jēgulja* < ANGUILLA; *lōkārda* < LĀCERTUS; *lōmbrāk* < grč. *λάβραξ*; *oksjenač* < grč. *άψίνθιον*; *ōščela* < **astela* < ASSULA.

2.e Naglašeno E u otvorenom slogu: *bīt(v)a* < BĒTA »blitva«; *cīpō* < grč. *κέφαλος*; *fūnkjela* < *follicellus* < FOLLICULUS, FOLLIS; *gēra* < GERRES »*Spicara smaris*«; *kriļāt* < **kefolu* < CĒREUS »voštanica«; *mūrīna* (-ū-, Stulli), *mōruna* (Bartoli, Budmani), *mūrūna* (Broz-Iveković) < MŪRAENA < grč. *μύραινα* »*Muraena helena*«; *munčjela* < **modela* < MŌDIĒLLA »mjerica«; *mūnīta*, *мунита* (Zore) < MŌNĒTA »kovani novac«; *ōščela* < **astela* < ASSULA; *pēča* < gal. ?; *rēča* < RĒTIS.

2.f Naglašeno E u zatvorenom slogu: *dōkes* < AD ACCĒNSAM; *flēkta* < FLECTA; *kijērna* < *άχερνα*; *kīmenat* "шкрип међу двије птице на лађи" < CAEMENTUM "zidarski kamen"; *kjeraf* <

*(a)kervu < ĀCERVUS "mogila, mnoštvo"; Montòvijèrna⁹ < *montevernu < MŌNS VĒRNUS " מִן בְּרִיבָּה"; *tēmpla* < TĒMPŌRA.

2.g Nenaglašeno E u otvorenom slogu: *jājjer* < AĒR; *kāpula* < CAEPULLA; *kēlōmna* < CŌLŪMNA; *kimenat* < CAEMENTUM; *krijēšva* < grč. κέρασος, *nēpūt*, нѣпут (Zore) < *nepote < NĒPŌS; *rečijāk* < RĒTIĀCŪLUM. V. više 1.a.

2.h Nenaglašeno E u zatvorenom slogu: *dūpīn* < **delfīnu* < DELPHĪNUS < grč. δελφίς »*Delphinus delphis*«.

2.i Naglašeno I u otvorenom slogu: *bjěčva* < VITTEA (*sc. caliga*), VITTA; *bosiok* < grč. βασιλικός, *cīma* < **kīma* < CYMA < grč. κύμα »vršika u biljaka«; *dūpīn* < grč. δελφίς, ίνος, *kērica* < CIRRUS; *kīmak* < CĪMEX; *lopiž* < LAPĪDEUS; *òliganj* < LŌLĪGO; *prīgati* < FRĪGERE »pržiti«.

2.j Naglašeno I u zatvorenom slogu: *fēngat* < FĪNGERE »hiniti«; *křklo* < CIRCŪLUS; *mřča* < grč. μύρτος, *oksjenač* < grč. ἀψίνθιον, *přikla* < FRĪCTA, FRĪGERE; *sīglo* < **sīkalu* < SĪTŪLUS.

2.k Nenaglašeno I u otvorenom slogu: *bosiok* < **basilōku* < grč. βασιλικός, *dūm* < DŌMĪNUS; *dūmna* < DŌMĪNA; *kīmak* < CĪMEX; *mīgīn* < MĀRGO; *mřkijenta* < MŪREX; *òliganj* < LŌLĪGO; *rānketiv* < RANCĪDUS. V. više 1. a i 1.j.

2.l Nenaglašeno I u zatvorenom slogu: *liksija* < LIXĪVA (*sc. aqua*).

2.m Naglašeno O u otvorenom slogu: *būkva* < **boka* < acc. βῶκα, βῶξ < grč. βόαξ »*Boops boops*«; *güčula* < **gotōla* < GURGES; *křilāt* < **kefolu* < CĒREUS; *kúda* < CŌDA, CAUDA »rep«; *kuplica* < CŌPŪLA; *možul* < MŌDĪŌLUS; *nēpūt* < NĒPŌS; *rúsa* < RŌSA »quidam generis *Rosarum*«; *saljātūr* < SERRĀTŌRIUM; *skūla* < SCHŌLA < grč. σχολή »otium, lastovanje«.

2.n Naglašeno O u zatvorenom slogu: *dūm* < **domənu* < DŌMĪNUS; *dūmna* < DŌMĪNA;

2.o Nenaglašeno O u otvorenom slogu: *jārbuo* < **arbole* < ĀRBOS »dub, deblo«; *munčjela* < **modēla* < MŌDĪELLA; *možul* < MŌDĪŌLUS; *mūnīta* < MŌNĒTA; *òliganj* < LŌLĪGO; *tēmpla* < TĒMPŌRA.

2.p nenaglašeno O u zatvorenom slogu: *fròndāta* < FRŌNS; *fūnkjela* < **fonkelu* < FOLLICULUS, FOLLIS.

2.r Naglašeno U u otvorenom slogu: *gūnj* < GUNNA; *jěgulja* < ANGUILLA; *kāpula* < CAEPULLA; *mīr* < MŪRUS »zid«; *püč* < PŪTEUS.

2.s Naglašeno U u zatvorenom slogu: *būklo* < BUCCULUS, BUCCA; *buks* < BUXUS; *kēlōmna* < CŌLŪMNA; *kūlaf*, *chulfō* (1371) < **kolfu* < COLPHUS < (hiperkorektizmom) grč. κόλπος »drāga«.

2.t Nenaglašeno U u otvorenom slogu: *būklo* < BUCCULUS, BUCCA; *güčula* < GURGES; *křklo* < CIRCŪLUS; *kuplica* < CŌPŪLA; *sāplūn* < SĀBŪLUM; *mūrina* < μύραινα. V. više 1.j.

2.u Nenaglašeno U u zatvorenom slogu: *güčula* < **gotōla* < GURGES; *mřkijenta* < MŪREX.

⁹ Skok (1974: 482 sq.), povodeći se za najstarijim potvrđenim oblikom, veli: »Ovamo [dalmatskim ostatcima korijena **mont-*, op. O. L.] ide naziv brda (oronim) *Montovijerna* f (brežuljak nad Gružem na Lapadu, Dubrovnik) < *montem vertulum* 'okrenuto, krivo brdo'«, kao i Maretić (Arj: IV, 927) koji ime do li prepisuje: »Iz lat. *Mons Bertus*«. Budući da nema primjera za razjednačavanje grupe *-rn-* niti za *-rtl-* > *(-rt-)* > *-rn-* (sa Skokova je stajališta ekonomičnije bilo pretpostaviti ovdje *montem viridem*) mjesto izvjesnijega *-tl-* > *-cl-*, skloniji sam ovdje pretpostaviti novu etimologiju.

2.v Naglašeni dvoglas AU: *jävra* (Dubrovnik), *jávre* (Cavtat) "cephalus femina" < **auřa* < AUREA »zlaćana«; *klāvstro* (-*à*-, Zore) < CLAUSTRUM »brava, zgrada«; *Mávro* < MAURUS < grć. *μαυρός* »mrk«; *nāvō* (*nāvo*, Broz-Iveković) < NAULUM < grć. *ναύλον* »brodarina«.

2.z Nenaglašeni dvoglas AU: *òvrata* »*Sparus aurata*« < AURĀTA »zlaćana«. ¹⁰

BIBLIOGRAFIJA

a) Rječnici

- ARj = *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti: sv. 1 – 97 [dijelovi I - XXIII].
- Boerio, Giuseppe. 1856. *Dizionario del dialetto veneziano*. Seconda ed. aumentata e corretta. Venezia: Premiata tipografia di Giovanni Cecchini.
- Broz, Ivan. Iveković, Franjo. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Štamparija Karla Albrechta (Jos. Wittasek).
- Ernout, Alfred; Meillet, Antoine. 1951. *Dictionnaire etymologique de la langue latine: histoire des mots*. 3 ed. Paris: Librairie C. Klincksieck.
- Forcellini, Egidio. 1940. *Lexicon totius Latinitatis*. Padova: Typis Seminarii.
- Frisk, Hjalmar. 1973. *Griechisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.
- Georges, Karl Ernest. 1843. *Lateinisch-deutsches und deutsch-lateinisches Handwörterbuch: nach dem heutigen Standpunkte der lateinischen Sprachwissenschaft*. Leipzig: Hahn.
- Gluhak, Alemko. 1993. *Hrvatski etimološki rječnik*. Zagreb: August Cesarec.
- Karadžić, Vuk Stefanović. 1935. *Српски рјечник истумачен њемачкијем и латинскијем рјечима*. Beograd: Štamparija Kraljevine Jugoslavije.
- Meyer-Lübke, Wilhelm. 1911. *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg: Carl Winter's Universitätsbuchhandlung.
- Parčić, Dragutin Antun. 1908. *Rječnik talijansko-slovinski (hrvatski)*. 2. popravljeno i pomnoženo izdanje. Senj: Hreljanović.
- Skok, Petar. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Uredili Mirko Deanović i Ljudevit Jonke. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Sv. I (1971), II (1972), III (1973).
- Vinja, Vojmir. *Jadranske etimologije: jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. sv. I (1998), II (2003), III (2004).
- Zore, Luko. 1895. *Дубрoвaчкe туђинкe*. Beograd: Državna štamparija Kraljevine Srbije.

¹⁰ Napomena : Budući se članak ne bavi zbivanjima nakon primitka u slavenski, promjene su ove vrste izostavljene, npr. 1) nenaglašeno *a* > *o* (v. 2. c i d), 2) metateza likvida (*klāk*, *Mljēt*, itd.), 3) druga palatalizacija (*Cāvtat*, *cīma*, *cīpō*, itd.), 4) *f* > *p* (*cīpo*, *dūpīn*, *pikat* < FICĀTUM (sc. *iecur*) »jetra nadjevena smokvama«, *podūmjenat* < FUNDĀMENTUM »pod, temelj«, *Pōsāt*, *prīgati*, *prōsulja*, itd.), 5) *CVIC* > *ČIC* > *CuC* (*dūpīn* < **dǫpīnǫ* < DELPHĪNUS < grć. *δελφίς*, *ίνος*), 6) *ū* > *i* (*loćika*, *mir*) 7) *VrC* > *rC* (*Křkar* < CORCYRA < grć. (sc. *ή μέλαινα*) *Kόρκυρα*, *křklo*, *mřća*, *mřgin*, *mřkijenta*, *Sřđ* < **serǫu* < SERGIUS, itd.), 8) protetsko *#j-* (*jājer*, *jārbuo*, *jarla*, *jāstog*, *jēgulja*, itd.) i *#v-* (*vārla*, *vōga*), 9) n-Einschub (*lōmbrāk*, *galātīna* »hladetina« < GĒLU »led«, GELATINA (Vinja: × *galantina* »fina dama«), *kōlēnda* (-*ō*-, Budmani; *kolēnda*, Broz-Iveković) < CALENDĀE »prvi u mjesecu«, *munčjela*, *ōblānta*, itd.), 10) *ę* > *e* (*dōkes*, *jēgulja*, *kōlenda* itd.)... Nisu sve tuđice istodobno i istim putem nahrupile u jezik, nego svaka u svoje vrijeme i svojim putem, pa je prāvo da se ne ponašaju sve jednako. One koje nose na sebi neku od prvih šest promjena, mogu se smatrati starijim od ostalih. O kronologiji slavenskih jezićnih promjena v. više Holzer 1999 i Bidwell 1961.

b) Ostalo

- Barić, Henrik. 1948. *Ilirske jezične studije*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Barić, Henrik. 1959. *Istorija arbanaškog jezika*, Sarajevo: Naučno društvo NR BiH.
- Bartoli, Matteo Giulio. 2000. *Il Dalmatico: resti di un'antica lingua romanza parlata da Veglia a Ragusa e sua collocazione nella Romania appennino balcanica*. Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana.
- Budmani, Pero. 1883. *Dubrovački dijalekat, kako se sada govori*. Zagreb: Rad JAZU, sv. 65, str. 155 – 179.
- Deanović, Mirko. 1937. *Concordanze nella terminologia marinara del Mediterraneo*. Firenze. Archivum Romanicum, sv. XXI, str. 269 – 283.
- Deanović, Mirko. 1938. *Divergences entre les emprunts latino-romans en Dalmatie*. Paris. Bulletin de la société linguistique de Paris, sv. 39, fasc. 1, str. 24 – 48.
- Deanović, Mirko. 1952. *Remarques sur le système phonologique de l'istro-roman*. Paris. Bulletin de la société linguistique de Paris, sv. 48, fasc. I, str. 79 - 84;
- Holzer, Georg. 1999. *Zur Auswertung von Toponymen antiken Ursprungs für die kroatische Lautgeschichte*. Folia onomastica Croatica 8, str. 81- 96.
- Ligorio, Orsat. 2006. *Prirepci nekim dalmatskim etimologijama*. Dubrovnik, IV, str. 118 – 127.
- Muljačić, Žarko. 1962a. *Raguseo *läro > serbo-croato léro "birichino"*. Studi in onore di Ettore lo Gatto e Giovanni Maver, str. 491-498.
- Muljačić, Žarko. 1962b. *Dalmatski elementi u mletački pisanim dubrovačkim dokumentima 14 st. Prilog raguzejskoj dijakronoj fonologiji i dalmatsko-mletačkoj konvergenciji*. Rad JAZU, sv. 327.
- Muljačić, Žarko. 1964. *Intorno al toponimo Dubrovnik*, AION-S 7, str. 117 – 125.
- Muljačić, Žarko. 1971. *Dalmate*. Manuel pratique de philologie romane (Bec, Pierre), sv. 2, str. 393 – 416.
- Muljačić, Žarko. 1999. *Das Dalmatische. Studien zu einer untergegangenen Sprache*. Köln; Weimar; Wien: Böhlau Verlag.
- Putanec, Vladimir. 1988. *Etimološki prinosi 3. krilat, 4. nastaćilo/ staćilo/ staćel/ pustaćelo, 5. vidulica/vidalica/vijulica/fidulica*. Rasprave ZJ, sv. 14;
- Rešetar, Milan. 1907. *Der štokavische Dialekt: mit zwei Karten*. Beč: A. Hölder.
- Rešetar, Milan. 1934. *Jezik Marina Držića*. Zagreb: Rad JAZU, sv. 248.
- Rešetar, Milan. 1951. *Најстарији дубровачки говор*. Beograd: Naučna knjiga.
- Skok, Petar. 1915. *Pojave vulgarno-latinskoga jezika na natpisima rimske provincije Dalmacije*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Skok, Petar. 1918. *Studije iz ilirske toponomastike*. Sarajevo: Zemaljska štamparija.
- Skok, Petar. 1919. *Studije iz ilirske toponomastike (nastavak)*. Sarajevo: Zemaljska štamparija.
- Skok, Petar. 1931. *Les origines de Raguse: etude de toponymie et de linguistique historiques*. Prag.
- Skok, Petar. 1934. *Dolazak Slavena na Mediteran*. Split.
- Skok, Petar. 1940. *Osnovi romanske lingvistike*. Sv. 1 – 3. Zagreb: Naklada školskih knjiga i tiskanica Banovine Hrvatske.
- Skok, Petar. 1950. *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima, Toponomastička istraživanja*. Zagreb: Jadranski institut Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.
- Tagliavini, Carlo. 1969. *Le origini delle lingue neolatine: introduzione alla filologia romanza*. Bologna: Casa editrice Riccardo.

